

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Vatsan ultraäänitutkimuksen asiakasohjeiden
kääntäminen suomalaiselle viittomakielelle**

Iines Pääkkönen

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

Huhtikuu 2015

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielen tulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä lines Pääkkönen	Sivumäärä 33 ja 4 liitesivua
Työn nimi Vatsan ultraäänitutkimuksen asiakasohjeiden kääntäminen suomalaiselle viittomakielelle	
Ohjaava(t) opettaja(t) Maria Nadezhdina, Juha Manunen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Kainuun sosiaali- ja terveystyöpalveluiden kuntayhtymä	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyöni oli toiminnallinen ja sen produktina toimi käännös vatsan ultraäänitutkimuksen asiakasohjeista suomalaiselle viittomakielelle. Työn tilaaja oli Kainuun sosiaali- ja terveystyöpalveluiden kuntayhtymä (Kainuun sote). Viitottu käännös julkaistaan myöhemmin syksyn 2015 aikana Kainuun soten nettisivuilla, josta se on vapaasti katseltavissa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada ymmärrettävä käännös, joka hyödyttää viittomakielistä tutkimukseen menijää, sekä tulkkeja, jotka saavat terminologiaa kyseiseen aihealueeseen liittyen.</p> <p>Tutkimusraportissa pohdittiin kahta tutkimuskysymystä. Kysymyksiä käsiteltiin produktin kautta sekä lähdekirjallisuuden avulla. Raportissa selvitettiin skoposteorian, kotouttamisen ja mentaalisen käännösmallin vaikuttavuutta käännöksen lopputulokseen. Lisäksi raportissa kerrottiin kuinka tekstifunktio, kieli sekä pragmaattiset adaptaatiot vaikuttivat käännöksen kieleen ja toimivuuteen kohdekulttuurissa. Opinnäytetyössä käsiteltiin myös kääntäjän etiikan toteutumista omassa työssäni. Tutkimusmenetelmänä käytettiin toiminnallisuutta, tutkimuspäiväkirjaa ja havainnointia.</p> <p>Tehty produkti on tärkeä, sillä viittomakielisille ei ole saatavilla heidän äidinkielellä käännettyjä vatsan ultraäänitutkimuksen asiakasohjeita. Käännös edistää tasa-arvoa viittomakielisten tiedonsaannin suhteen.</p>	
Asiasanat suomalainen viittomakieli, kääntäminen, ultraäänitutkimus, potilasohjeet	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpretation

ABSTRACT

Author lines Pääkkönen	Number of Pages 31 and 3 appendices
Title Translation of the stomach ultrasound examination customer guide from Finnish to the Finnish Sign Language	
Supervisor(s) Maria Nadezhdina, Juha Manunen	
Subscriber and/or Mentor Kainuu Social and Health Care Joint Authority	
Abstract <p>The thesis was functional and the product was translation of the stomach ultrasound examination customer guide from Finnish to Finnish Sign Language. The subscriber of the thesis was Kainuu Social and Health Care Joint Authority. The translation will be published on Kainuu Social and Health Care Joint Authority's website later in autumn 2015. The aim of the thesis was to make a understandable translation, that is useful for the Finnish sign language users who is going to the examination. Also for the interpreters who can get the terminology of the stomach ultrasound examination.</p> <p>There is processed two questions in the thesis report. Questions based on my product and theory. The thesis report processed translation theory, translation strategy and mental translation model. There is also processed how text function, language and pragmatic adaptations influenced to the translation. Second question processed translator's ethics and how that appeared in my product. The thesis research methods were functionality, the research diary and observation.</p> <p>The product, which was made, is important, because there is no customer guide of stomach ultrasound examination in Finnish Sign Language. The translation will increase equality of informing for the sign language users.</p>	
Keywords Finnish Sign Language, translation, ultrasound examination, patient guide	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUSVAIHEET JA TILAAJA	6
2.1 Työn tilaaja – Kainuun sote	8
2.2 Toiminnallisen osion toteutus ja aikataulutus	9
3 KÄÄNNÖSPROSESSI SUOMEN KIELESTÄ VIITTOMAKIELEEN	10
3.1 Viittomakieli ja viittomakieliset Suomessa	11
3.2 Huomioitavaa viittomakielisessä verkkotekstissä	12
3.3 Käännöstyön vaiheet	12
3.4 Käännökseen vaikuttavat tekijät	14
4 KÄÄNTÄJÄN VASTUU JA ETIIKKA	18
4.1 Kääntäjän etiikka	19
4.2 Kääntäjän vastuu	20
4.3 A-kielestä B-kieleen	20
5 TULOSTEN ESITTELY JA ANALYSOINTI	22
5.1 Viittomakielisen käännöksen lopputulokseen vaikuttaneet tekijät	22
5.1.1 Tekstifunktio ja kieli	22
5.1.2 Käännösteoria, -strategia ja -malli	24
5.1.3 Pragmaattiset adaptaatiot	25
5.2 Eettisyys työssäni	26
6 POHDINTA	27
LÄHTEET	32
LIITTEET	35

1 JOHDANTO

Produktini oli käännös kirjoitetusta suomen kielestä suomalaiselle viittomakielelle ja sen aiheena olivat vatsan ultraäänitutkimuksen asiakasohjeet. Tilaajana toimii Kainuun sosiaali- ja terveystalveluiden kuntayhtymä, ja ohjeet menevät kuntayhtymän nettisivuille vuoden 2015 aikana. Näin ollen ne tavoittavat tutkimukseen menijät riippumatta siitä, ovatko he menossa oman kuntansa terveysasemalle tai keskussairaalalle tutkittaviksi. Asiakasohjeet olivat samat, jotka lähetetään tutkimukseen saapuvalla asiakkaalle kirjallisena. Ne löytyvät myös suurimpien sairaaloiden, kuten Helsingin ja Uudenmaan sairaalan nettisivuilta. Ohjeissa kerrotaan tutkimukseen valmistautumiseen liittyvistä asioista, tutkimuksen kulusta ja jälkitoimenpiteistä.

Halusin tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, ja nimenomaan käännöstyön. Idean työhöni sain keväällä 2014, kun eräs Savonia ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan lehtori mainitsi, ettei sairaaloiden ja terveysasemien sivuilla ole viitottuja asiakasohjeita kuulovammaisille henkilöille.

Äidinkielenään viittomakieltä käyttävien henkilöiden on usein vaikea täysin ymmärtää suomen kielellä kirjoitettua tekstiä, sillä suomen kieli ei ole heidän äidinkieltensä. Tämän vuoksi jotkin asiat saattavat jäädä kirjallisista ohjeista epäselviksi. Opinnäytetyöni toiminnallisen osuuden tavoitteena oli tuottaa ymmärrettävä ja informatiivinen viittomakielinen käännös nettiin, joka palvelee mahdollisimman monia viittomakielisiä tutkimukseen menijöitä. Käännös on julkinen, joten sitä voivat hyödyntää viittomakieliset ympäri Suomea. Lisäksi video auttaa myös tulkkeja, jotka valmistautuvat tutkimustilanteen tulkkaukseen. He voivat hyödyntää käännöksen terminologiaa.

Ultraäänellä tehtäviä tutkimuksia on paljon, eikä aika riittänyt kääntämään ja kuvaamaan niitä kaikkia, sillä opinnäytetyön produkti- ja raportointiosuus on vain 15 opintopistettä. Vatsanseudun ultraäänitutkimus on yleisin ultraäänitoimenpide, joten tämän takia päädyin kääntämään siihen tarkoitettuja asiakasohjeita.

Vatsan seudun ultraäänitutkimuksia ovat ylä- ja alavatsatutkimukset, joissa tutkitaan sisäelimiä ja virtsateitä. Ultraäänellä tehtävä sikiötutkimus ei kuulu radiologin

työnkuvaan, joten en kääntänyt siihen tarkoitettua ohjetta. Lapsille suunnatut asiakasohjeet käänsin erikseen, sillä ne poikkeavat tutkimukseen valmistautumisen osalta aikuisille laadituista ohjeista. Näin ollen myös tavoitteeni käännöksen hyödyistä laajalle yleisölle toteutui.

Aikataulullisesti olin suunnitellut saavani lopulliset käännökset valmiiksi viimeistään tammikuun 2015 loppuun mennessä. Kirjallisen työni valmistumisen tavoiteajankohta oli maaliskuun 2015 lopussa. Ennen viitottujen ohjeiden julkaisemista Kainuun soten nettisivujen sisältötarkastaja tarkastaa videoni lähinnä teknisiltä osilta. Viittomakielen oikeellisuuden tarkisti viittomakielinen lehtori.

Tässä kirjallisessa raportissani avaan käännösprosessin vaiheita tutkimuspäiväkirjani pohjalta, ja analysoin niitä kirjalliseen tietoperustaan nojaten. Vastaan myös tutkimuskysymyksiini, jotka ovat:

1. Mitkä tekijät vaikuttivat viittomakieliseen käännökseeni?
2. Kuinka kääntäjän etiikka toteutui työssäni?

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUSVAIHEET JA TILAAJA

Opinnäytetyöni on toiminnallinen. Siihen kuuluu tämä kirjoittamani raportti, sekä toiminnallisen osuuden produkti, eli tekemäni käännös ultraäänitutkimuksen asiakasohjeista. Työstömenetelmänä olen käyttänyt toiminnallisuutta, opinnäytetyöpäiväkirjaa sekä havainnointia. Tässä tapauksessa havainnoin omaa työskentelyäni opinnäytetyöpäiväkirjan pohjalta. Opinnäytetyöpäiväkirjaan dokumentoidaan opinnäytetyönprosessin vaiheet, sillä prosessi sijoittuu laajalle ajanjaksolle, jolloin on vaikea muistaa kaikkea alussa tekemiä ratkaisuja (Vilkkä & Airaksinen 2003, 19–20). Oma päiväkirjani oli ajatuskartan muodossa, johon

merkitsin tekemäni asiat ja kirjoitin muistiin tärkeitä termejä tai asioita, jotka tulisi kirjoittaa raporttiin.

Kuten johdannossa mainitsin, idean produktia varten sain Savonia ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden lehtorilta, joka työskentelee Savoniassa radiografian ja sädehoidon koulutusohjelman lehtorina. Päädyin kääntämään asiakasohjeet suomalaiselle viittomakielelle, mutta en tiennyt vielä tarkalleen, mitkä ohjeet. Aihealueena oli kuitenkin radiologia. Radiologia on lääketieteen erikoisala, jonka toimintaan kuuluu lääketieteellinen kuvantaminen sekä kuvantaohjattu hoito (Suomen radiologiyhdistys 2007).

Rupesin etsimään internetistä erilaisilla hakusanoilla mahdollisia tehtyjä käännöksiä, mutta en löytänyt niitä. Kyselin asiasta myös viittomakielialalla työskenteleviltä henkilöiltä, mutta heidän eivät olleet tietoisia asiasta. Minua ihmetytti suuresti, että näin tärkeää ja arkipäiväistä asiaa ei ole käännetty viittomakielelle, vaikka viittomakieliset verkkotekstit ovat yleistyneet. Monet nettisivut tarjoavat nykyisin kielivaihtoehtoksi myös viittomakielen, ja viitottuna materiaalina löytyvät mm. Kelan ohjeistukset, poliisiasiat sekä tietoa eduskunnasta ja kuluttajansuojasta.

Keväällä 2014 uutisoitiin, että Suomi on ratifioimassa YK:n vammaissopimuksen kuluvan hallituskauden aikana. Sopimus velvoittaa takaamaan vammaisille henkilöille samat oikeudet, kuin ihmisoikeussopimuksessa on määrätty kaikille ihmisille. (Yle Uutiset 2014.) Suomen perustuslaissa 17 §:n kolmannessa momentissa on todettu, että kaikilla maamme kieliryhmillä on perustuslaintasolla suojattu oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan (Suomen perustuslaki 731/1999). Vammaissopimus olisi ensimmäinen kansainvälinen sopimus, jossa viittomakieli tunnustetaan itsenäiseksi kieleksi. Sopimuksen ratifiointi vaikuttaa moniin sellaisiin elämäntilanteisiin, jotka ovat Suomessa olleet viittomakielisille kuuroille haasteellisia. Tällaisia ovat muun muassa tiedonsaanti, ilmaisunvapaus, viittomakielen käyttö kuurojen opetuksessa sekä kulttuuri ja vapaa-aika. (Oikeusministeriö 2013, 95.) YK:n sopimuksen artiklan 9 mukaan kaikille vammaisille on taattava yhdenvertaiset mahdollisuudet muun muassa tiedottamiseen (YK-liitto 2012, 31–32). Vuonna 2013 oikeusministeriö kokosi työryhmän valmistelemaan ehdotusta viittomakielilain kehittämisestä, ja selvityksestä viittomakielilain säätämisestä. Tavoitteena oli saada

viittomakielilaki läpi hallituskauden 2011–2015 aikana. (Oikeusministeriö 2014.) Eduskunta hyväksyi viittomakielilain 12.3.2015 (Yle Uutiset 2015).

Koska produktini kaltaisia asiakasohjeita ei ole käännetty viittomakielelle, on se mielestäni suuri puute viittomakieltä käyttäville. Näin ollen esimerkiksi YK-liiton vammaissopimuksen artikla 9 ei toteudu kokonaisuudessaan. Kun ohjeet tulevat viittomakielisten käyttöön, ne helpottavat niin potilasta kuin radiologeja. Potilaalla on selvästi tiedossaan hoitotoimenpiteen kulku, sitä edeltävät valmistelut ja tutkimuksen jälkeiset hoito-ohjeet.

2.1 Työn tilaaja – Kainuun sote

Opinnäytetyöni tilaajana on Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä (Kainuun sote). Kainuun sote tuottaa sosiaali- ja terveystalouksia kahdeksalla paikkakunnalla Kainuussa: Kajaanissa, Kuhmossa, Sotkamossa, Hyrynsalmella, Suomussalmella, Paltamossa, Ristijärvellä ja Puolangalla. Lisäksi se tuottaa Kainuun alueelle talous-, henkilöstö- ja tietohallinnon palveluja. Kainuun sote on sosiaali- ja terveydenhuollonpalveluiden kehittämisen asiantuntija. (Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän palvelut 2015.)

Kainuun soten radiologian yksiköllä on toimintaa Kainuun keskussairaalassa (KAKS) sekä terveysasemilla Kuhmossa, Sotkamossa, Paltamossa ja Suomussalmella. Niissä tehdään yhteensä noin 65 000 tutkimusta vuodessa. Terveysasemilla tehtävät tutkimukset ovat tavanomaisia perusterveydenhuollon röntgentutkimuksia ja ultraäänitutkimuksia. Keskussairaalassa suoritetaan erikoissairaanhoitollisia tutkimuksia ja toimenpiteitä, kuten tietokonetomografia- ja magneettitutkimuksia sekä verisuonien pallolaajennuksia. Lisäksi keskussairaalassa tehdään Kajaanin alueen perusterveydenhuollon röntgen- ja ultraäänitutkimukset. Kainuun maakunta on lääketieteellisen kuvantamisen ja digitalisoinnin edelläkävijä - Kainuun keskussairaala oli mm. Suomen ensimmäisiä filmittömiä sairaaloita. (Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän palvelut 2013.)

Selvittelyjeni mukaan vatsan ultraäänitutkimuksen potilasohjeita ei ole käännetty viittomakielelle tai ainakaan käännöksiä ei ole julkisesti saatavilla sairaaloiden sivuilla. Kainuun soten radiologia on ensimmäinen taho, joka mahdollistaa asiakasohjeet viittomakielisille heidän omalla kielellään.

Otin yhteyttä Kainuun keskussairaalan radiologian osastolle ja kysyin halukkuutta alkaa opinnäytetyöni tilaajaksi. Vastaus oli myöntävä, ja aloimme pohtia käännettävää tekstiä yhdessä työelämäohjaajani kanssa. Sain muutamia asiakasohjeita eri tutkimusosa-alueista nähtäväksi ja pääsin analysoimaan niitä tarkemmin kääntämisen näkökulmasta.

2.2 Toiminnallisen osion toteutus ja aikataulutus

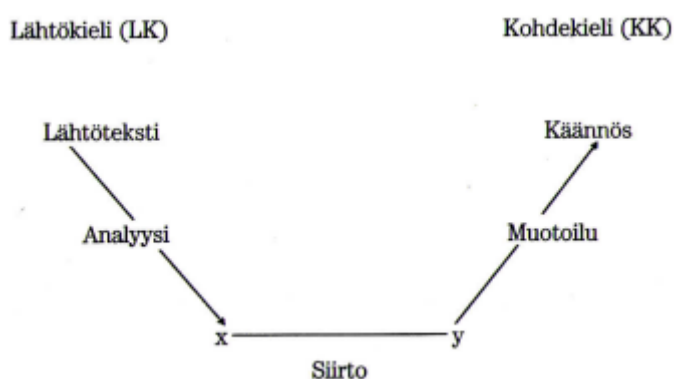
Käännösproduktin aiheeksi tarkentui lopulta vatsan ultraäänitutkimuksen asiakasohje, sillä kyseinen toimenpide on yleisin ultraäänitutkimukseen tulon syy. Käännettävä teksti oli sama, joka lähetetään asiakkaalle ennen tutkimukseen tuloa. Ohjeessa kerrotaan tutkimuksen ennakkovalmistautumiseen liittyvät asiat, tutkimuksen kulku, jälkitoimenpiteet sekä yhteystiedot (Liite 1).

Opinnäytetyön tilaajapalaverissa syksyllä 2014 solmin yhteistyösopimukset Humanistisen ammattikorkeakoulun ja Kainuun soten kanssa. Palaverissa päätimme ohjaavan lehtorin sekä työelämäohjaajani kanssa, että käännän myös lasten vatsan ultraäänitutkimuksen asiakasohjeet. Lasten ohjeet poikkeavat osittain aikuisille tarkoitetuista asiakasohjeista (Liite 2).

Muokkasin käännöstäni lopulliseen muotoonsa kevään 2015 aikana. Tarkistutin valmiin käännöksen viittomakielisellä lehtorilla ennen kuvaamista. Kuvasin produktin Kuopion Humanistisen ammattikorkeakoulun tiloissa ja sain kuvaustarvikkeet, kameran, jalustan sekä yksivärisen taustan koululta. Minun ei tarvinnut hankkia opinnäytetyötäni varten mitään, joten kustannukset jäivät nolnaan, kuten olin suunnitellutkin.

3 KÄÄNNÖSPROSESSI SUOMEN KIELESTÄ VIITTOMAKIELEEN

Kääntämistä on harjoitettu ihmiskunnan historiassa jo kauan. Kielirajojen yli tapahtuva viestintä on ikivanhaa ja tietoa, taitoa sekä tiedettä ja taidetta on siirretty kielestä toiseen kääntämisen avulla. Voidaan ajatella, että kääntäminen on yhtä vanhaa kuin kieletkin. (Saksa 2004, 9; Ingo 1990, 11.) Tavallisesta kahdenvälisestä viestinnästä poiketen, kääntämisessä lähettäjän ja vastaanottajan välillä on ylimääräinen lenkki - kääntäjä (Piehl & Vihonen 2006, 14). Kääntäjä työskentelee aina vähintään kahden kielen kanssa, joiden välillä hän suorittaa käännösprosessia. Prosessissa kääntäjä ilmaisee tulokielellä sen, mikä on jo ilmaistu lähtökielellä. Työkielten hallinnan lisäksi kääntäjän tulee tuntee erilaisia kulttuureita, ja niihin liittyviä viestintätapoja. (Tommola 2006, 9.) Puhuttaessa tulo- ja lähtökielestä käännöksessä, niillä tarkoitetaan kieliä, joiden välillä kääntäjä työskentelee. Käännettävästä tekstistä käytetään nimitystä lähtöteksti ja valmiista käännöksestä kohdeteksti. Lähtötekstistä ja -kielestä käytetään usein myös termiä lähdeteksti ja lähdekieli. Molemmat termit tarkoittavat samaa. (Tommola 2006, 11–12.) Minun työssäni lähtökielenä oli suomen kieli ja kohdekielenä suomalainen viittomakieli. Alla oleva kaavio esittää yksinkertaistetusti käännösprosessin eri vaiheet. Ingo (1990, 108) on teoksessaan erottanut käännösprosessista kolme vaihetta: analyysi, siirto ja muotoilu. Nämä kolme prosessivaihetta nivoutuvat usein yhteen, ja vuorottelevat käännöksen työstövaiheessa. Pitkän ja monimutkaisen lähtötekstin aikana kääntäjä voi joutua palaamaan muotoiluvaiheesta analysointivaiheeseen tarkastellakseen kielioppia ja tyyliä uudelleen. (mt. 1990, 109.)

Kuva 1. Käännösprosessi (Ingo 1990, 108).

Tässä luvussa esittelen tiivistetysti ja yleistetysti kääntämistä. Avaan suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen eroavaisuuksia, käsittelen viittomakielisessä verkkotekstissä huomioitavia asioita sekä kerron käännökseni vaiheista ja käännöstyössäni käyttämästä skoposteoriasta.

3.1 Viittomakieli ja viittomakieliset Suomessa

Viittomakieliset ovat yksi maamme suurimmista kielellisistä vähemmistöistä. Suomessa on arviolta noin 14 000 viittomakielistä henkilöä, joista viittomakielisiä kuuroja on noin 5 000 henkilöä. (Oikeusministeriö 2008, 23.) Suomessa viittomakieliseen yhteisöön kuuluu suomalaisia ja suomenruotsalaisia viittomakielisiä (Jantunen 2003, 23). Usein viittomakieliset luokittelevat itsensä myös maailmankansalaisiksi, joita yhdistää yhteiset kokemukset elämisestä kuulevien keskuudessa (Kuurojen Liitto ry 2015a).

Viittomakieli on itsenäinen kielijärjestelmä aivan kuten puhutut kieletkin. Viittomakieli on kieli, jossa viestit tuotetaan käsien, pään, kasvojen sekä vartalon liikkeillä, ja vastaanotetaan näköaistilla. Kielellä ei ole vakiintunutta kirjallista muotoa, mutta erilaisia merkitsemistapoja löytyy, kuten Stokoen merkintäsystemi ja aiemmin kuvaamani glossit. Viittomakielessä viittomat vastaavat puhuttujen kielten sanoja, ja ne koostuvat viidestä osasta: käsimuodoista (sormien asento viittoman aikana), paikoista (viittojan keholla tai hänen edessään nk. neutraaltilassa), liikkeistä (käsien liike viittoman aikana), orientaatioista (kämmenten ja sormien suunta viittoman aikana) ja non-manuaalisista elementeistä (kasvojen ilmeet, suun ja vartalon liikkeet). Suomalainen viittomakieli syntyi 1800-luvun puolessavälissä muotoutumalla ruotsalaisesta viittomakielestä. (Kuurojen Liitto ry 2015b; Jantunen 2003, 21–24, 32.)

3.2 Huomioitavaa viittomakielisessä verkkotekstissä

Viittomakielinen verkkoteksti on saatavilla yleisesti, ja sitä voi katsoa kuka vain, milloin vain. Kohdallani verkkoteksti oli ohjeistus, joten minun täytyi huomioida, että käännökseni oli varmasti ymmärrettävää, sisältö oikeaa ja viittomat selkeitä. Kun viittomakielinen henkilö katsoo vatsan ultraäänitutkimuksen asiakasohjeita, hänen täytyy saada siitä sama tieto, kuin kuuleva henkilö saa kirjallisesta versiosta.

Tulkkaustilanteessa viittomakielinen voi aina tarkistaa asian, jota ei ymmärtänyt ja pyytää selventämään sitä. Netissä olevasta käännöksestä hän ei voi tarkistaa, ymmärsikö oikein vai ei.

3.3 Käännöstyön vaiheet

Sopimusten kirjoittamisen jälkeen aloitin tekstin varsinaisen kääntämistyön analysoimalla lähtötekstin. Lähtötekstin analysoinnissa täytyy ottaa huomioon lähtökulttuurin ja tulokulttuurin kielelliset erot. Kaikkea lähtötekstin sisältöä ei välttämättä voi kääntää sellaisenaan, sillä ne eivät toimisi kohdekielellä. Siksi kohtia täytyy muokata kohdetekstin kulttuuri- ja kieliympäristöön sopivaksi. (Ingo 1990, 237.)

Käännöstyön alkuvaiheessa tein sanaglossit lähtötekstiin (Liite 3). Glossit ovat viittoman perusmerkitystä vastaavia sanoja. Ne ovat tavallisin tapa merkitä viittomia ja viitottuja jaksoja muistiin. Glossit kirjoitetaan suuraakkosin, esimerkiksi AUTO. Glossi voi koostua myös useammasta sanasta, jos viittomalle ei löydy yhden sanan vastinetta, esimerkiksi AJAA-AUTOA tai EI-VIELÄ. Glossiksi valitaan yleensä sanan perusmuoto, niin kutsuttu sanakirjamuoto. Samaan viittomaan viitataan aina samalla glossilla riippumatta siitä, voisiko viittomalle olla synonyymiä puhutussa kielessä. (Savolainen 2000, 192.) Glossit olivat minulle lähinnä käännöstyön tukena, enkä panostanut niiden oikeaoppiseen merkkaukseen. Näin ollen ulkopuolisen on lähes mahdotonta pystyä tekemään käännöstä glosseihini perustuen. Hankalaa siitä tekee myös se, että glossit eivät välitä tietoa viittoman muodosta, vaan antavat tiedon vain viittoman merkityksestä (mt. 2000, 192).

Käännöstyö vei aikaa, sillä lähtötekstissä oli paljon termejä, joille en tiennyt enkä löytänyt viittomaa. Keskustelin viittomakielisen lehtorin ja tulkin kanssa viittomaratkaisuista puuttuville termeille. Kysyin mielipidettä myös luokkakavereiltani sekä ulkopuolisilta, natiiveilta viittomakielen käyttäjiltä. Erilaisia variaatioita tuli paljon, joten valitsin niistä ne, jotka mielestäni näyttivät kuvainnollisimmilta. Viittomakieli perustuu visuaaliseen hahmottamiseen, joten luonnehtivat ilmaisut ovat tärkeitä, niillä tuodaan esille se, miltä jokin näyttää (Rissanen 2000, 150).

Käytin käännöksessä jonkin verran sormitusta selventämään viittomia, jotka saattavat olla vastaanottajalle vieraita. Joillekin lähtökielen sanoille ei löytynyt viittomavastinetta, joten ne piti tuottaa sormiaakkosin. Suomalaisessa viittomakielessä käytettävät sormiaakkokset ovat morfeemeja, jotka vastaavat puhuttujen kielten kirjoitusjärjestelmien kirjaimia ja toisinaan myös äänteitä. Sormiaakkosten tuottamista peräkkäin kutsutaan sormittamiseksi. (Jantunen 2003, 78–80.) Käännöksessä sormitin sanat RADIOLOGIA sekä VIRTSAKATETRI. Radiologialle en löytänyt viittomavastinetta, eikä kukaan konsultoimani natiivikaan tiennyt sitä. Ennen viittomaa VIRTSAKATETRI, sormitin sanan, sillä sanaa vastaava viittoma voi olla vastaanottajalle tuntematon. Käännöksessäni kuitenkin oletan, että vastaanottaja tietää, mitä virtsakatetri ja radiologia termeinä tarkoittavat, joten en selventänyt niitä tarkemmin. Sen sijaan kohtaan, jossa viiton paastoamisesta ennen tutkimusta, olen lisännyt tarkentavasti SYÖDÄ EI-SAA.

Joidenkin lauseiden ja asiakokonaisuuksien kääntäminen kohdekielelle ymmärrettävästi tuotti ongelmia. Esimerkkinä *Päivittäiset lääkärin määräämät lääkkeet saatte ottaa* (Liite 1). Lause vaikuttaa yksinkertaiselta, mutta sen kääntäminen kohdekielen ominaisuuksia ja sääntöjä huomioiden, ei ollut helppoa. Suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen kielioppi poikkeavat joissain kohti paljonkin toisistaan, jolloin lähtötekstiä joutuu väistämättä muokkaamaan, jotta se toimisi kohdekielessä (Ingo 1990, 237).

Viittomakielessä on käytössä yleisesti kolme erilaista sanajärjestystä: SOV = subjekti, objekti, verbi; SVO = subjekti, verbi, objekti sekä OSV = objekti, subjekti, verbi (Jantunen 2009, 44). Lopulliseen käännökseen esimerkkilause: *Päivittäiset lääkärin määräämät lääkkeet saatte ottaa* muotoutui sanaglossein TAPAHTUA LÄÄKÄRI MÄÄRÄTÄ SÄÄNNÖLLINEN JOKA-PÄIVÄ LÄÄKE OTTAA / LÄÄKE OTTAA LUPA

(Liite 3). Jotta käännöksestä tuli viittomakielisesti ymmärrettävä, jouduin tekemään lisäyksiä, korvauksia, poistoja ja järjestyksen muutoksia. Näitä muutoksia kutsutaan pragmaattisiksi adaptaatioiksi, joista kerron tarkemmin luvussa 3.3. Muita edellä mainittua esimerkkiä vastaavanlaisia käännösongelmia ja muutoksia tuli paljon käännösprosessin aikana. Muutokset voi huomata vertaamalla liitteitä 1 ja 2 liitteeseen 3.

Kuvasin ensimmäisen käännökseni ennen joulua, ja lähetin sen ohjaavalle, viittomakieliselle lehtorille nähtäväksi. Hänen palautteensa perusteella aloin työstää ja harjoitella uutta versiota. Asetin itselleni tavoitteeksi saada produkti valmiiksi tammikuun loppuun mennessä. Tein kolme käännöstä joulukuun ja tammikuun aikana ja lähetin ne ohjaavalle lehtorille kommentoitavaksi. Aikataulu kuitenkin venyi, sillä en saanut palautetta viimeisimmästä käännöksestäni enää tammikuun aikana.

Lähetin käännökseni myös Jyväskylän yliopiston viittomakieliseen keskukseseen kuudelle henkilölle kommentoitavaksi. Heillä oli viikko aikaa kommentoida käännöstäni. Lyhyestä ajasta johtuen moni ei ehtinyt katsomaan videota omien töidensä ohella. Lopulta sain palautetta kahdelta natiivilta henkilöltä. He antoivat ehdotuksia, kuinka saada käännöksestä visuaalisempi, jotta viittomakielisten olisi helpompi ymmärtää sitä. Kommenteissa oli hyviä esimerkkiratkaisuja, sekä palautetta esimerkiksi sormituksen sujuvuudesta ja viittomien selkeydestä.

Ensimmäisistä käännöksistäni puuttui paljon viittomakielen elementtejä, kuten paikannusta ja non-manuaalisuutta. Viittomakielessä paikannuksella tarkoitetaan viittomatilassa olevien paikkojen kieliopillista käyttöä. Paikat sijaitsevat viittojan omalla keholla tai neutraalitulassa, eli viittojan edessä. (Hytönen & Rissanen 2006, 22.) Non-manuaalisuus tarkoittaa kehon ja pään liikkeitä, sekä kasvojen ilmeitä. Nämä elementit kuuluvat vahvasti viittomakieleen, sillä niiden avulla ilmaistaan lauseen funktio. (Jantunen 2003, 94.)

3.4 Käännökseen vaikuttavat tekijät

Termillä *käännösteoria* voidaan viitata yksittäisiin käännösteorioihin, käännöstutkimuksen teoreettiseen näkökulmaan erotuksena käytännön käännöstyöstä sekä ylipäätään käännöstutkimukseen. Käännösteoriat ovat kääntäjän apuvälineitä, joilla hän ymmärtää ja ratkaisee työssään havaitsemiaan käännösongelmia. Teorian mukainen käännösstrategia pakottaa kääntäjän miettimään työnsä tavoitetta sekä tarkoitusta, ja näin ollen hänen on helpompi saada hyvä, ristiriidaton käännös. Termi *käännösstrategia* tarkoittaa käytännön toimintatapoja, jotka liittyvät eri teorioiden soveltamiseen käännöstyössä. (Hytönen & Rissanen 2006, 66, 109.) Käännöstieteilijät ovat kautta aikojen pohtineet kääntämisen kahtiajakoa eli dikotomiaa - vapaus vai sidonnaisuus, uskollisuus vai uskottomuus, vieraannuttaminen vai lähentäminen (Saksa 2004, 159). Viime aikoina uskollisuus käännöksen vastaanottajaa kohtaan (adekvaattisuus) on noussut tärkeämmäksi kuin uskollisuus lähtötekstiä kohtaan (ekvivalenssi) (Hytönen & Rissanen 2006, 66).

Käytin käännökseni työstössä skoposteoriaa. Saksalaiset käännöstutkijat Katharina Reiss ja Hans J. Vermeer loivat 1980-luvulla yleisen, kaiken kattavan käännösteorian - skoposteorian. Se on yksi tunnetuimmista teorioista nykyäänkin. Siinä tärkeintä on tuoda esille lähtötekstin tarkoituksen sijaan käännöksen tarkoitus. Sana *skopos* tulee kreikan kielestä, ja tarkoittaa *tavoitetta, funktiota* tai *päämäärää*. Reiss ja Vermeer ovat sitä mieltä, että kääntäjän on ensimmäiseksi mietittävä käännöksen tarkoitus, ja se voi olla eri kuin lähtötekstin funktio. Mikäli käännös täyttää tehtävänsä ja tavoitteensa, sitä pidetään hyvänä. Tämä on lähtökohtana myös viittomakielen kääntämisessä. (Hytönen & Rissanen 2006, 71, 110; Vehmas-Lehto 2002, 92.)

Viittomakieltä käännetään monenlaisissa tilanteissa, ja niissä käännöksellä on aina erityinen tehtävä. Käännöksen tarkoitus voi kuitenkin poiketa lähtötekstin tarkoituksesta. Viittomakielen käännöstä tarkastellessa, sen tarkoitus on yleensä asiasisällön välittäminen semanttisesti (lähtötekstin merkitys säilyy) ja oikeakielisesti. Usein informatiivisissa, kuten ohjeiden, viittomakielisissä käännöksissä kääntäjä tavoittelee semanttista vastaavuutta lähtötekstin kanssa. (Hytönen & Rissanen 2006, 110; Suomisanakirja 2015.) Näin tapahtui myös minun käännöksessäni.

Käännöksen tarkoitus riippuu aina vastaanottajasta, ja se voi olla hyvinkin erilainen kuin lähtötekstin tarkoitus. Reiss ja Vermeer (1986, 87, 114–115) ovat luokitelleet tekstien tavoitteet eli tekstifunktiot kolmeen eri pääkategoriaan: informatiiviseen (tietoa välittävään), ekspressiiviseen (taiteellisuutta ja esteettisyyttä välittävään) ja operatiiviseen (mielipiteisiin vaikuttavaan). Omassa käännöksessä pyrin informatiiviseen funktioon, eli tietoa välittävään esittämiskäyttöön. Informatiivisissa teksteissä tärkeintä on sisältö, ei niinkään tyylilliset seikat. Tällaisissa teksteissä kääntäjän on tuotava esille se, mitä sisällössä sanotaan, eli välittää lähtötekstin tieto kohdetekstiin. (Tiittula 2015, 8.)

Produktini tärkeimpänä tavoitteena oli tuottaa ymmärrettävät, yleiskieliset ja informatiiviset asiakasohjeet, jotka ottavat huomioon kohdekielen kulttuurin ja sen käyttäjät, eli kuurot ja viittomakieliset henkilöt. Puhuttaessa kulttuurista kääntämisen yhteydessä, sillä tarkoitetaan laajempaa kokonaisuutta, ei vain taidetta ja tiedettä. Kulttuuriin kuuluu myös yhteiskunta, tavat ja ajattelutavat, joita tulokulttuurissa elävät henkilöt noudattavat. (Vehmas-Lehto 2002, 105.) Yleiskielellä viitataan tässä tapauksessa suomalaisen viittomakielen lautakunnan määritelmään yleiskielen ominaisuuksista: selkeä lauserakenne, viittomien huolellinen artikulaatio, yleispätevä sanasto, neutraali sävy sekä murteellisten ja arkityylisten viittomien välttäminen. (Vivolin-Karén 2010, 10–11.) Kuten suomen kielessä, myös viittomakielessä on kielen variaatioita ja alueellisia murteita (Kotimaisten kielten keskus 2014). Natiivit konsulttini olivat omaksuneet Kuopiossa ja Jyväskylässä käytettäviä viittomia, jotka saattavat poiketa Kainuun alueella käytettävistä viittomista. Myös minun viittomissani saattaa olla variaatioita, jotka poikkeavat Kainuussa käytettävistä, sillä olen neljän vuoden opiskelujen aikana omaksunut Kuopiossa ja ylipäätään Pohjois-Savossa käytettävää viittomakieltä. Samaa kieltä äidinkielenään käyttävät henkilöt ymmärtävät kuitenkin hyvin toisiaan murre-eroista huolimatta (Kotimaisten kielten keskus 2014).

Käännöksessäni pyrin adekvaattisuuteen, ja siihen, että käännös olisi semanttisesti vastaava lähtötekstin kanssa. Adekvaattisuudella tarkoitetaan sitä, miten käännös toimii kohdekielisessä kulttuurissa; sen suhdetta kohdekieleen ja käännöksen vastaanottajiin. Adekvaattisuudessa painopiste on käännöksessä, ei lähtötekstissä. (Hytönen & Rissanen 2006, 69.) Adekvaattisuuden vastakohta on ekvivalenssi, joka tarkoittaa vastaavuutta lähtötekstin ja kohdetekstin välillä (Shuttleworth & Cowie 1997, 49). Mikäli olisin tehnyt käännöksestä ekvivalenttisen, se ei olisi hyödyttänyt

tulotekstin vastaanottajaa ollenkaan. Käännöksessä olisi tällöin ollut huomattavasti lähtökielen interferenssiä, joka olisi jättänyt kohdetekstiin sille epätyypillisiä piirteitä (Pekkanen 2006, 91). Näin ollen se ei olisi noudattanut viittomakielen kielioppia, vaan muistuttanut lähinnä viitottua suomen kieltä.

Jotta tavoitteeni ymmärrettävästä, informatiivisesta ja kohdekieltä huomioon ottavasta käännöksestä toteutui, minun piti tehdä pragmaattisia adaptaatioita käännökseeni. Pragmaattiset adaptaatiot ovat poistoja, lisäyksiä, korvauksia tai järjestyksen muutoksia käännöksessä (Vehmas-Lehto 2002, 100). Ne lähtötekstin kohdat, jotka eivät sellaisenaan toimi kohdetekstissä, muokataan tulokielen kulttuuri- ja kieliympäristöön sopiviksi. Tavallisimpia pragmaattisia adaptaatioita ovat lisäykset ja korvaukset. Poistoja tehdään usein silloin, kun tekstissä on asioita, jotka ovat käännöksen lukijalle itsestään selviä. Käännöksestä voidaan poistaa myös kohdat, joilla ei ole lukijalle merkitystä. Eri kulttuureiden konventioiden erot ovat yleensä syynä järjestyksen muutokselle käännöksessä. (Hytönen & Rissanen 2006, 78 - 79).

Konventio (ts. tekstikonventio) tarkoittaa tapaa, jolla kirjoitetaan tietyn tekstilajin tekstejä. Lähtökulttuurissa ja kohdekulttuurissa on konventioeroja, sillä tietyn tyyppisiä tekstejä, kuten asiakirjoja ja ruokareseptejä, on tapana kirjoittaa eri tavalla. Konventioihin sisältyy kaavamaisia ilmauksia ja tekstin rakenteeseen liittyviä seikkoja, jotka ovat erilaisia lähtö- ja tulokulttuurissa. Konventioeroja on kahdenlaisia: laadullisia ja määrällisiä. Esimerkiksi tietyt säännönmukaisuudet lausekkeenmuodostuksessa, tekstin osien järjestyksessä, sanavalinnassa sekä kieliopillisen muodon valinnassa ovat laadullisia konventioeroja. Määrällisiä konventioeroja on vaikeampi huomata kuin laadullisia. On kuitenkin tärkeää huomioida myös määrälliset tekijät käännöksessä, jotta käännös olisi mahdollisimman luontevaa tulokieltä. Määrällisiä konventioeroja kutsutaan myös termillä frekvenssierot ja distribuutioerot, riippuen mistä näkökulmasta niitä tarkastellaan. Frekvenssierot ovat eroja kielellisten keinojen käyttötaajuudessa: toisessa kielessä käytetään enemmän verbejä kun taas toisessa suositaan substantiiveja. Eroja löytyy myös virkkeiden, lauseiden ja lausekkeiden pituuksista. (Vehmas-Lehto 2002, 107, 110.) Suomen kielen lauseissa suositaan passiivia, kun taas viittomakielessä käytetään aktiivia (Hytönen & Rissanen 2006, 82). Tämä täytyi ottaa huomioon myös käännöksessäni. Esimerkkilause passiivin muuttamisesta aktiiviin: *Korut ja arvoesineet pyydämme jättämään kotiin.* Lause muotoutui

käännökseen: SINÄ OMA KORVAKORU KAULAKORU MUU ARVO+ESINE KOTIIN JÄÄ. Tekijän lisääminen muuttaa lauseen aktiivimuotoon ja tekee siitä viittomakielisesti ymmärrettävämmän.

Yllä oleva esimerkkilause kielten frekvenssieroista on hyvä esimerkki myös pragmaattisten adaptaatioiden tarkasteluun. Lauseessa jouduin tekemään lisäyksiä ja poistoja, jotta se olisi kohdekielisesti oikein ja ymmärrettävä käännöksen vastaanottajan näkökulmasta. Lähtötekstissä mainitaan jättämään ylipäättään kaikki korut kotiin, mutta viittomakielessä ei ole yleisviittomaa sanalle *koru*. Näin ollen ratkaisin kohdan viittomalla pari esimerkkiä koruista: *korvakoru ja kaulakoru*. Mietin jälkepäin käännöksen toimivuutta ohjeena, luoko lause sellaisen kuvan, että vain korvakoruja ja kaulakoruja ei saa pitää mukana, mutta sormukset, rannekorut sekä erilaiset lävistyskorut saavat olla paikallaan. Toki kokemuksesta tiedän, että radiologi tai hoitaja varmistavat potilaalta ennen tutkimuksen alkamista, ettei hänellä ole koruja päällään.

Toisena esimerkkinä pragmaattisesta adaptaatiosta: *Tutkittavalle alueelle levitetään iholle väliaineeksi geeliä ja tutkittavan kohteen päällä liikutellaan ultraäänianturia. Tutkittavasta kohteesta välittyy tieto kaikuluotausperiaatteella.* Kyseiseen kohtaan tein poistoja, lisäyksiä ja korvauksia. Jouduin muokkaamaan lauseita myös oman taitotasoni mukaan, joten yksinkertaistin niitä hieman. Kaikki oleellinen tuli esille käännöksessä, joten en näe eettistä ongelmaa siinä, että olen jättänyt kääntämättä joitain asioita. En maininnut väliainetta, geeliä enkä anturia, mutta silti käännöksestä tuli esille, kuinka tutkimus suoritetaan. Tavoitteena oli ymmärrettävä ja informatiivinen käännös, joka toteutui. Käännös esimerkkikohdasta: TUTKIMUS+ALUE VATSA ULTRAÄÄNI+LAITE LIIKUTTAA. VATSA ULTRAÄÄNI+KUVA TIETO+KONE HEIJASTUA NÄHDÄ. Erityisen viittomakielistä käännöksen tästä osasta tekee kuvailu, jossa viiton ultraäänikuvan kulkeutuvan ultraäänilaitteesta tietokoneen ruudulle nähtäväksi.

4 KÄÄNTÄJÄN VASTUU JA ETIIKKA

Tässä luvussa käsittelen kääntäjän vastuuta ja etiikkaa, sekä kuinka nämä toteutuivat työssäni. Kääntäjien ammattieettiset ohjeet ovat tarkoitettu alan ammattilaisille, mutta niitä voivat soveltaa myös niin kutsutut vapaaehtoiskääntäjät, joihin minäkin kuulun. Vapaaehtoiskääntäjällä tarkoitetaan henkilöä, joka omasta mielenkiinnosta ja oppimisen halusta tekee käännöksen, eikä saa siitä rahallista korvausta (Talvikallio 2014, 13–14, 64).

4.1 Kääntäjän etiikka

Globalisaation ja teknologian kehityksen myötä kääntämisen määrä on kasvanut todella paljon, ja sitä harjoittavat muutkin kuin ammattilaiset. Tämän takia tarvitaan kääntämisen etiikkaa, jotta käännöksissä toteutuisi eettisyys jatkossakin. Kääntämisen etiikkaa voivat soveltaa muutkin, kuin ammattilaiset. (Talvikallio 2014, 11.) Talvikallio mainitsee pro gradussaan muutaman kääntämiseen sovellettavan periaatteen etiikan perustaksi: Kääntäjä on vastuussa tuotteestaan tilauksen vastaanottamisesta alkaen sekä tekemiensä käännösratkaisujen seurauksista, mutta hän ei ole vastuussa lähtötekstin sisällöstä. Kääntäjän tulee myös edistää kahden kulttuurin välistä yhteistyötä. (mt. 2014, 12.) Ammattietiikka on alan yhteinen, systemaattinen näkemys siitä, millainen toiminta työssä on hyvää ja millainen huonoa (Talvikallio 2014, 33). Esimerkiksi Suomen kääntäjien ja tulkkien ammattiliiton nettisivuilla on kääntäjille tarkoitettu *Hyvä kääntämistapa* -ohje. Se ei kuitenkaan ole varsinainen ammattieettinen säännöstö, mutta antaa suuntaa eettiseen toimintaan.

Kääntäjänä ei voi toimia, mikäli ei osaa vähintään kahta työkieltä (Tommola 2006, 9). Lisäksi kääntäjä tarvitsee laajaa yleistietoa, vankan moraalisen selkärangan ja taitoa. Kääntäjän etiikkaan kuuluu tehdä työ mahdollisimman hyvin, saipa siitä kiitosta tai ei. (Vehmas-Lehto 2002, 12–13.) Hyvien käännöstopojen ominaisuuksiin kuuluu, että kääntäjä laatii asiakkaan tarpeita vastaavan, toimivan käännöksen, jossa lähtötekstin sisältö ja tyyli siirtyvät luontevasti kohdekieleen ja -kulttuuriin. Kääntäjällä on vaitiolovelvollisuus työssään tietoonsa saamista asioista liittyen työn tilaajaan ja

muihin henkilöihin tai yhteisöihin. Kääntäjä ei saa myöskään hyödyntää taloudellisesti työssään tietoonsa tulleita asioita. (Hietanen 2005, 113.)

4.2 Kääntäjän vastuu

Käännösteorioita ja -strategioita, joiden avulla käännoistä lähdetään tekemään, on paljon. Vastuu niiden valinnasta on kääntäjällä. Muokkaukset lähtötekstiin, kuten pragmaattisten adaptaatioiden tekeminen, ovat myös kääntäjän päätettävissä. Näistä muutoksista on silti tärkeää keskustella toimeksiantajan kanssa ja selvittää, mihin tarkoitukseen käännoistä tehdään ja mitä siltä odotetaan. Yleensä kääntäjällä on kuitenkin parempi tietämys muutoksien tarpeellisuudesta, kuin toimeksiantajalla. Kääntäjällä on oltava tietämys tulokulttuurin piirteistä ja kohderyhmän ajatusmaailmasta, jotta käännois olisi toimiva uudessa kieliympäristössä. Kääntäjä tekee muutokset, kuten pragmaattiset adaptaatiot, arvioidun keskimääräisen tietomäärän mukaan, sillä kääntäjä ei voi tietää tarkkaan käännoksen vastaanottajien tietomäärää. (Vehmas-Lehto 2002, 112.) Keskustelin työelämäohjaajani kanssa käännoksen vaatimuksista ja käyttötarkoituksesta ennen työn aloittamista. Työni tilaaja ei tuntenut viittomakieli- ja käännoisalaa, joten kappaleen alussa mainitut käännoisteorian ja -strategian valinta sekä mahdollisten muutoksien tekeminen olivat minun päätettävissä. Neljä vuotta viittomakieltä ja kuurojen kulttuuria opiskelleena koin, että minulla oli tietämystä tämän produktin toteuttamiseen. Lisäksi sain paljon konsulttiapua natiiveilta ja viittomakielen tulkilta, kuten olen aiemmin maininnut. Tästä syystä uskaltauduin tekemään ja viittomaan itse julkiseen levitykseen menevän produktin, enkä nähnyt siinä eettisesti mitään väärää.

4.3 A-kielestä B-kieleen

Monissa maissa käännöksiä saa tehdä vain vieraasta kielestä äidinkieleen päin. Suomessa näin ei ole ollut aina, sillä täällä on ollut vähän ulkomaalaisia, jotka osaisivat suomen kieltä. Lisäksi Suomi on ollut kielialueellisesti pieni, joten kääntäjien on ollut pakko kääntää tekstejä molempiin suuntiin. (Vehmas-Lehto 2002, 12.) Nykyään tilanne on toinen, ja Suomesta löytyy paljon kieltä osaavia ulkomaalaisia, jotka voivat kääntää suomen kielestä äidinkieleensä päin.

Hytönen ja Rissanen (2006, 110) kirjoittavat teoksessaan, että viittomakielisiä käännöksiä tehdessä parasta olisi, jos kääntäjä on natiivikielenkäyttäjä eli viittomakielinen. Sama pätee muissakin kielissä. Vaihtoehtona käännöstyössä on käyttää natiivia konsulttina niin käännösvaiheessa kuin valmiin käännöksen tarkastuksessa.

Minä tein käännöksen A-kielestä (suomen kieli) B-kieleen päin (viittomakieli). Produktin aloitusvaiheessa minulle oli selvää, että viiton käännökseni itse. Myös ohjaavat lehtorit kannustivat siihen, mutta muistuttivat mahdollisesta kritiikistä, jota voi tulla käännöksen julkaisun jälkeen. Tässä vaiheessa pohdin, etsinkö sittenkin natiivin henkilön viittomaan käännökseni nettiin. Aikataulullisesti se olisi ollut mahdollista, mutta en tuntenut ketään ulkopuolista viittomakielistä, jota olisin tehtävään pyytänyt. Näin ollen viitoin itse, mutta sain kuitenkin konsulttiapua natiiveilta käännöstyön aikana. Ennen lopullisen käännöksen kuvaamista ja julkaisemista viittomakielinen lehtori teki siihen kielentarkastuksen. Tilajapalaverissa päätimme lehtorin ja työelämäohjaajan kanssa, että Kainuun soten sivuille käännösvideoni yhteyteen tulee maininta, että käännös on opiskelijan tekemä. Pyrimme tällä vähentämään mahdollista kritiikkiä, ja tiedottamaan käyttäjälle, että kyseessä ei ole ammattikäntäjän tekemä käännös, joten siinä voi olla virheitä.

Viittomakielisiltä konsulteilta saamissani palautteissa oli jonkin verran ristiriitaisuuksia, ja yhden lauseen kääntämiseen saattoi tulla viisi erilaista ehdotusta. Tällaisissa tapauksissa lopullinen päätös käännösratkaisusta jää aina kääntäjälle, eli tässä tapauksessa minulle. Ohjaajani sanoi eräässä opinnäytetyöpalaverissamme, että aina jollakin on jotain sanottavaa käännökseen. Ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa kääntää, vaan lopputulos riippuu aina kääntäjästä ja monesta muusta tekijästä, kuten luvussa 3.4 olen kuvannut.

5 TULOSTEN ESITTELY JA ANALYSOINTI

Tässä luvussa vastaan tutkimuskysymyksiini, jotka olivat *Mitkä tekijät vaikuttivat viittomakieliseen käännökseeni?* ja *Kuinka kääntäjän etiikka toteutui työssäni?* Luvussa 5.1 ja sen alaluvuissa käsittelen ensimmäistä kysymystäni. Toiseen kysymykseen vastaan luvussa 5.2.

5.1 Viittomakielisen käännöksen lopputulokseen vaikuttaneet tekijät

Käännökseen vaikuttavia tekijöitä on todella paljon, ja ne vaihtelevat kääntäjän, käännöksen tarkoituksen ja tilaajan vaatimusten mukaan (Tiittula 2015, 5). Esittelen työni lopputuloksen kannalta tärkeimmät: *tekstifunktio ja kieli, käännösteoria, -strategia ja -malli* sekä *pragmaattiset adaptaatiot*. Käännösteorianä käytin aiemmin mainitsemaani skoposteoriaa, käännösstrategiana kotouttamista ja käännösmallina mentaalista käännösmallia. Näiden lisäksi tekstifunktio, kieli sekä pragmaattiset adaptaatiot nousivat esille produktin toteutusvaiheessa, kun pohdin viittomakielisen käännökseni toimivuutta kohdekielellä, ja kuinka sain käännöksen vastaamaan tavoitteitani. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaukset löytyvät käännösprosessia kuvaavasta luvusta 3, johon nojaan esitellessäni tulokset tarkemmin.

5.1.1 Tekstifunktio ja kieli

Käännökseni funktio oli tuottaa selkeät ja ymmärrettävät ohjeet suomalaisella viittomakielellä. Tämä oli perusta, jolle lähdin käännöstäni tekemään. Tilauksen vastaanotettuani, minun täytyi huomioida alusta lähtien, että käännökseni tulee internetiin julkisesti nähtäville. Tämä oli yksi suuri vaikuttaja siihen, miten aloitin

käännösprosessin suunnittelun, ja kuinka lähdin viemään prosessia eteenpäin. Luvussa 3.2 kerron huomioista, joita tulee miettiä, kun kyseessä on viittomakielinen verkkoteksti, ja nimenomaan ohjeistava teksti. Viittomakielisen verkkotekstin pitää olla helppolukuista. Tämä tulee esille Vivolin-Karénin pro gradu-tutkielmassa, jossa hän on haastatellut viittomakielisiä. Heille on esitetty erilaisia viitottuja verkkotekstejä, ja kysytty millaiset tekijät vaikuttavat sen ymmärrettävyyteen. Haastatteluissa nousi esille, että yksi merkittävä tekijä tekstin helppolukuisuudessa on oikeanlainen tauotus. (Mt. 2010, 26, 31.) Produktini lähtöteksti oli jäsenneltyä, se kulki kronologisessa järjestyksessä ja siinä oli selkeät kappaleet otsikoineen. Lähtötekstin jäsennelty kokonaisuus toimi myös käännökseni mallina, eli vaikutti siihen, missä kohti pidin taukoja. Uuden asian alkaessa liitin käännökseeni tekstiä, jossa on lähtötekstissä oleva otsikko (Liite 1). Tämän jälkeen viitoin otsikon, pidin tauon ja aloin kertoa aiheesta. Käännöksen helppolukuisuutta olen siis lisännyt sekä kirjoitetulla otsikolla, että viitotulla otsikolla, jonka jälkeen pidän tauon. Näin vastaanottaja voi orientoitua tulevaan aiheeseen.

Kielen on oltava asianmukaista, tyyliin sopivaa ja kohdekielen säädöksiä noudattavaa. Produktini tyyli ja sen vaatima kieli oli asiatyylistä yleiskieltä, joka sopii ohjeistavaan, informatiiviseen tekstiin. Kuten aikaisemmin kirjoitin, käännökselläni oli informatiivinen tekstifunktio. Ingo (1990, 188) on määrittänyt informatiivisen tekstifunktion piirteitä. Hänen mukaansa teksti välittää tietoa, jolloin sanoman lähtökohta on tiedotettavassa asiassa. Tällöin kielen tulee olla neutraalia. Neutraalilla kielellä tarkoitetaan, että kieli on ikään kuin huomaamatonta, eikä siinä esiinny mielle-, sivu- tai lisämerkityksiä. Kielen ollessa neutraalia, vastaanottajan huomio pysyy itse aiheessa. (Kirjoittajan abc-kortti 2005.) Aiemmin pohdin natiivien asuinseudun ja opiskelupaikkakuntani vaikutusta käännöksen viittomavalintoihin. Suurin osa viittomista, joita käännöksessäni käytän, löytyivät viittomakielen verkkosanakirjasta Suvista tai terveydenhoitoalan viittomistoa esittelevästä Viivistä. Joitakin viittomia pohdimme konsulttieni kanssa yhdessä, ja voi olla, että käännöksessä on viittomia, joita Kainuun alueella ei ole käytössä. Äidinkielenään samaa viittomakieltä käyttävät ymmärtävät kuitenkin toisiaan viittomaeroista huolimatta (Kotimaisten kielten keskus 2014). Vastaanottajalle outo viittoma tekstissä saattaa herpaannuttaa huomion itse asiasta eli ohjeista.

Kieli vaikuttaa käännökseen paljon, joten kääntäjällä on oltava tiedossa alusta lähtien, mikä käännöksen tekstifunktio tulee olemaan. Informatiivinen tekstifunktio vaikutti tekstin kääntämiseen koko prosessini ajan. Lopputuloksesta tuli tavoitteideni mukainen, sillä pysyin asiatyylisessä, ohjeistavassa tekstityylissä. Käännöksessäni esiintyvien viittomien paikallisista eroista minulla ei ole tietoa, mutta pyrin käyttämään yleiskieltä. Kuten aikaisemmin olen todennut, kaikille sanoille en löytänyt viittomavastinetta. Tällöin piti miettiä, mitä kyseinen sana tarkoittaa tai miltä se mahdollisesti näyttää. Lähtötekstissä oli esimerkiksi kohta virtsakatetrin sulkemisesta ja aukaisemisesta. Virtsakatetrille löytyi Viivistä viittomavastine, mutta sen sulkemiselle ja aukaisemiselle en löytänyt. Ratkaisin kohdat viittomalla ensin katetrin, jota seurasi viittoma KIINNI. Tämän jälkeen liitin oikean käden etusormen ja peukalon yhteen ikään kuin puristaisin katetrilettoa sormieni välissä. Letkun puristaminen kuvaa klipsiä, joka sulkee katetriletkun. Katetrin aukaisua visualisoin samalla tavalla viittoen ensin KATETRI AUKI ja tämän jälkeen irroitin etusormen ja peukalon toisistaan, joka kuvasi klipsin aukaisemista letkun ympäriltä. Ratkaisuprosessia edelsi hoitoalalla työskentelevän henkilön konsultointi siitä, miltä virtsakatetrin sulkija näyttää konkreettisesti. Lopputulos oli oman mielikuvani tuottaminen viittomaksi, ja joku toinen kääntäjä saattaisi viittoa sen toisin, oman mielikuvansa mukaan.

5.1.2 Käännösteoria, -strategia ja -malli

Käännösteorian valinta oli helppo, sillä tavoitteena oli semanttinen ja adekvaatinen lopputulos. Näin ollen skoposteoria sopi tavoitteideni toteuttamiseen parhaiten. Käännösstrategiana käytin kotouttamista, jotta saavuttaisin tavoitteeni hyvästä käännöksestä kohdekielellä. Kotouttaminen tarkoittaa, että kääntäjä luo käännöksen kohdekielen ja -kulttuurin normeja noudattaen. Vieraannuttaminen tarkoittaa vastaavasti lähtökielen interferenssien näkymistä kohdekielessä. (Tiittula 2015, 6.) Ensimmäisissä käännöksen raakaversioissa suomen kielen interferenssiä oli huomattavan paljon, mutta prosessin edetessä lopulliseen muotoon interferenssi katosi lähes kokonaan.

Käännösprosessini ulottui laajalle ajanjaksolle, jolloin työstin lähdetekstiä Ingon käännösprosessin mukaan (Kuva 1). Analyysivaiheen aloitin jo syksyllä, mutta ensimmäiset videoinnit tein joulukuussa. Siitä asti muokkasin käännöstäni uudelleen ja uudelleen, ja maaliskuun lopussa videoin viimeisen version. Käännösmenetelmänä käytin osittain mentaalista käännösmallia, joka vaikutti osaltaan siihen, millainen käännöksestä tuli pitkän muokkausajan seurauksena. Hytösen ja Rissanen (2006, 114–118) kirjassa kerrotaan viittomakielen tulkkioiskelijoiden käyttämistä käännösmenetelmistä apuna vieraalle kielelle kääntämisessä. Menetelmät luokitellaan kolmeen malliin: mentaaliseen, typologis-kontrastiiviseen ja semanttiseen käännösmalliin. Mentaalisessa käännösmallissa analysoin käännettävää tekstiä, ja muokkasin sitä kohdekielelle glossien avulla. Sen jälkeen tein ensimmäisen luonnokseni, jonka annoin viittomakieltä osaaville tarkastettavaksi. Malliin kuuluu useita käännöksen korjausvaiheita, ja sitä hyödynnettäessä käännöksen lopputulos on tekijöidensä näköinen (Hytönen & Rissanen 2006, 115). Käännökseeni vaikuttivat siis lukuisat erilaiset käännösversiot, joihin jokainen kommentoija toi oman näkemyksensä. Tällä tavalla lopputuloksesta tuli juuri sellainen, kuin minun ja konsulttieni näkemykset ja kielitaito olivat. Mainitsin aikaisemmin käyttäneeni kyseistä mallia vain osittain siitä syystä, etten tehnyt käännösprosessia aluksi ajatuksentasolla, kuten mentaaliseen käännösmalliin kuuluu (Hytönen & Rissanen 2006, 115).

5.1.3 Pragmaattiset adaptaatiot

Kääntäjän ammattipätevyyteen kuuluu tulokulttuurin ja -kielen vaatimukset. Mikäli kääntäjä pyrkii kohdekulttuurin mukaiseen käännökseen, pragmaattisia muutoksia on tehtävä aina (Hytönen & Rissanen 2006, 82). Pragmaattisten adaptaatioiden syyt voidaan jakaa neljään osioon. Ensimmäisenä aika-, paikka- ja tekstifunktioerot, toisena tekstin vastaanottajien taustatietojen erot, kolmantena lähtö- ja tulokulttuurin erot sekä neljäntenä konventioerot. (Vehmas-Lehto 2002, 101.) Produktissani pragmaattiset adaptaatiot johtuivat lähinnä konventioeroista. Luvussa 3.4 tarkastelen

korvauksien, lisäyksien ja poistojen vaikutusta ohjeisiin koruesimerkkilauseen kautta. Pragmaattiset adaptaatiot vaikuttivat käännökseeni kohdekielen käyttäjille otollisella tavalla. Ne kuitenkin muokkasivat sisältöä siten, ettei kohdetekstin kääntämisestä takaisin suomen kielelle tulisi enää samaa lopputulosta kuin alkuperäisessä tekstissä oli.

5.2 Eettisyys työssäni

Produktin teossa pyrin noudattamaan Suomen kääntäjien ja tulkkien ammattiliiton *Hyvä kääntämistapa* -ohjetta. Tämän lisäksi pidin mielessä kääntäjän vakuutusta, joka on tarkoitettu lähinnä ammattikäntäjille.

Minä N.N lupaan ja vakuutan kunnian ja omantunnon kautta, että minä virallisena kääntäjänä toimiessani tunnollisesti ja parhaan kykyni mukaan suoritan minulle annetut tehtävät enkä yksityiseksi hyödykseni käytä enkä luvatta ilmaise, mitä siinä tehtävässä saan tietooni. (Vehmas-Lehto, 2002, 13.)

Yleensä kääntämisessä suositaan vieraasta kielestä äidinkieleen päin kääntämistä. Vehmas-Lehto kuitenkin mainitsee teoksessaan, että myös vieraaseen kieleen päin tehty käänнос täyttää usein tehtävänsä hyvin. Mikäli käänнос tulee julkaistavaksi, kuten minun tapauksessani, on tekstin viimeistelyssä apuna käytettävä ehdottomasti äidinkielenään tulokieltä käyttävää henkilöä. Tämän henkilön olisi hyvä omata paljon yleistietoa ja kielentajua. Käännostekstini oli erikoisalan tekstiä, joka sisälsi siihen kuuluvaa terminologiaa. Tällaisissa tapauksissa olisi hyvä hyödyntää myös kyseisen alan asiantuntijoita. (Mt. 2002, 13.) Kuten aiemmin mainitsin, en tiennyt miltä virtsakatetrin sulkijaklipsi näyttää ja kuinka se käytännössä toimii. Varmistin asian hoitoalalla työskentelevältä henkilöltä, eli käytin asiantuntija-apua. Minulla oli vatsan ultraäänitutkimuksesta omakohtainen kokemus, eli tiesin käytännössä, kuinka se tapahtuu. Ultraäänitutkimuksesta ja ylipäätään radiologiasta minulla ei ollut syvempää tietoa. Ongelmakohtissa sekä minulle muuten vieraiden tutkimustapahtumien tai termien selventämisessä otin aina yhteyttä työelämäohjaajaani.

Kääntäjä ottaa vastuun käännöksestä heti tilauksen yhteydessä ja on vastuussa myös siitä koituvista seurauksista (Talvikallio 2014, 12). Työn tilaajataho ei tuntenut käännös- eikä viittomakielialaa, joten en voinut keskustella käännösratkaisuista tai käytettävästä teoriasta toimeksiantajani kanssa, kuten yleensä on tapana (Hytönen & Rissanen 2006, 82). Sen sijaan keskustelin opinnäytetyöohjaajieni kanssa. Tiedossani kuitenkin oli tilaajan vaatimus työn luonteesta ja sen käyttötarkoituksesta, ja nämä ohjasivat käännösprosessia. Pohdimme tilaajapalaverissa työelämäohjaajan ja lehtorin kanssa, kuinka menetellään, jos käännös saa julkaisun jälkeen kohtuuttoman paljon kritiikkiä. Sovimme, että tällöin teksti poistetaan Kainuun soten verkkosivuilta, ettei se vaikuta soten maineeseen negatiivisesti.

Vatsan ultraäänitutkimuksen asiakasohjeet valikoituvat useiden ohjetekstien joukosta, koska tutkimus on yleisin ultraäänellä tehtävä. Lisäksi siihen vaikuttivat myös oma kieli- ja kääntämistaitoni. Katsoin että asiakasohjeet aikuisille ja lapsille olivat sellaiset, jotka kykenin kääntämään laadukkaasti viittomakielelle neljän vuoden opiskelun perusteella. Täten uskalsin ottaa toimeksiannon vastaan. Kääntäjän on kieltäydyttävä toimeksiannosta, mikäli hän huomaa sen olevan ylivoimainen taidoilleen (Vehmas-Lehto 2002, 14).

Pyrin tekemään käännöksestä mahdollisimman hyvän ja toimivan skoposteorian avulla. Teoriassa hyvä käännös toteutuu, kun käännös toteuttaa omat funktionsa (mt. 2002, 92). Kääntäjän etiikkaan kuuluu tehdä työ niin hyvin kuin mahdollista, vaikka siitä ei saisi kiitosta tai palkkaa (mt. 2002, 13; Talvikallio 2014, 64). Tilaajatahon kanssa sovimme yhteistyön alkaessa, etten saa produktini teosta rahallista korvausta. Viittomakieltä verrattain vähän aikaa opiskelleena koin, että tietämys kääntämisestä ja kielestä oli vielä niin vähäistä, etten olisi kyennyt toteuttamaan täydellistä käännöstä vieraalle kielelle päin. Näin ollen rahan vastaanottaminen siitä olisi tuntunut eettisesti väärältä.

6 POHDINTA

Opinnäytetyöni produktiosuuden päätavoitteenani oli tuottaa informatiiviset viittomakieliset asiakasohjeet Kainuun sotien nettisivuille, jossa ne palvelisivat mahdollisimman monia viittomakielisiä henkilöitä. Tässä raportissa olen esitellyt tutkimuskysymyksieni kautta, kuinka tavoitteeni toteutui, ja mitkä tekijät vaikuttivat siihen, että käännöksestäni tuli informatiivinen ja viittomakielinen. Vastaukseni pohjautuivat omiin havaintoihini produktin teon ajalta sekä lähdekirjallisuuteen.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni käsitteli suurimpia käännökseni lopputulokseen vaikuttaneita tekijöitä. *Tekstifunktio* ja *kieli* olivat asioita, joita pohdin ennen prosessin aloittamista. Pyrin siirtämään käännökseeni lähtötekstissä esille tulleet kielelliset seikat ja tekstin tarkoituksen eli ohjeistuksen. Tekstifunktiona oli informatiivinen tekstifunktio, joka toteutui käännöksessäni hyvin. Ohjeistavalle asiatekstille ominaiseen tyyliin käytin asiatyylisiä, ohjeistavaa, neutraalia ja yleiskielistä viittomakieltä (Ingo 1990, 88), kuten luvussa 5.1.1 olen esittänyt.

Skoposteoria oli mielestäni paras käännösteoria produktini kääntämiseen, ja se oli suurin vaikuttaja käännökseni lopputulokseen. Halusin käännöksestä adekvaattisen eli kohdekulttuurille uskollisen ja semanttisen eli merkitystä vastaavan. Skoposteorian avulla nämä tavoitteet mahdollistuivat. Adekvaattisuuteen ja sisältömerkityksen vastaavuuteen pääsin kotouttamisstrategian ja pragmaattisten adaptaatioiden avulla. Hiotun ja kieliopillisesti mahdollisimman oikean käännöksen mahdollisti käyttämäni mentaalinen käännösmalli. Mallia noudattamalla kuvasin monia versioita käännöksestäni, ja konsulttini kommentoivat niitä. Saamieni palautteiden pohjalta sain kuvattua mielestäni onnistuneen kokonaisuuden.

Toinen tutkimuskysymys käsitteli kääntäjän etiikka ja kuinka etiikka toteutui käännöstyössäni. Luvussa 5.2 mainitsin, että pyrin noudattamaan ammattikäntäjien ammattietiikka, vaikka toimin niin kutsuttuna harrastelijakääntäjänä. Kääntäjän ammattietiikkaan kuuluu tehdä käännöstyö niin hyvin kuin mahdollista, ja mielestäni tämä toteutui työssäni hyvin. Toimin kääntäjän etiikkaa noudattaen koko käännöstyön ajan, joten muun muassa vaitiolovelvollisuus ja käännösratkaisuista keskusteleminen toteutuivat ammattietiikkaan kuuluvasti. Tulosten esittely-luvussa kirjoitin, että tilaajataho ei tunne käännösalaa, joten käännösratkaisuista keskustelin natiivien ja opinnäytetyöni ohjaajan kanssa. Koska tein käännöksen opinnäytetyönäni enkä ole ammattikäntäjä, en ottanut rahaa työstäni.

Raportissa esittelemäni tulokset ovat yleistettävissä osittain. Esittämäni tutkimuskysymykset ja niiden tulokset koskevat minun toiminnallista osuuttani, ja ne voivat olla erilaiset jonkun toisen produktin kohdalla. Käsittelimieni käännökseen vaikuttaneiden tekijöiden teoriapohja on kuitenkin aina sama, joten tästä syystä tulokset ovat osittain yleistettävissä.

Kääntämistyön alkaessa ajattelin kääntämisen olevan helppoa, ja luulin saavani produktini nopeasti valmiiksi. Olin koulussa harjoitellut kääntämistä ja tehnyt erilaisia käännöksiä saduista uskonnollisiin teksteihin, eivätkä ne tuntuneet koskaan helpoilta. Silti kuvittelin asiakasohjeiden olevan helpot kääntää. Vaikka kääntäminen on tuntunut opiskellessa hankalalta, on se kuitenkin ollut mielenkiintoista. Kääntämisessä parasta oli jonkin käännösongelman ratkaiseminen ja oivaltamisen tunne. Sen vuoksi halusin tehdä käännöstyön toiminnallisena osuutena opinnäytetyöhöni.

Valmis käännökseni on ymmärrettävä, yleiskielinen ja tietoa välittävä, kuten oli tavoitteenani. Viittomani ovat selkeitä ja käytän viittomakielen elementtejä runsaasti. Kuvailu, paikantaminen ja poijutus tekevät käännöksestä visuaalisen ja viittomakielisen. Lisäksi rytmitys on mielestäni onnistunutta, ja kirjalliset väliotsikot selkeyttävät käännöstä ja valmistavat katsojaa seuraavaan aiheeseen, jolloin hänen ei tarvitse miettiä mistä on kyse. Asia johon en ole kovin tyytyväinen käännöksessäni on non-manuaalisuus. Olisin voinut käyttää enemmän kasvojen ilmeitä sekä pään liikkeitä, nyökytyksiä ja pudistuksia. Lisäksi huuliossa on joissain kohti suomen kielen interferenssiä, sillä siinä näkyvät selvästi sanapäätteet, jotka eivät kuulu viittomakieleen. En korjannut niitä kuitenkaan, sillä ne eivät vaikuta tekstin ymmärrettävyyteen.

Produktini on hyödyllinen, sillä se edistää viittomakielisten tasavertaisuutta saada tietoa omalla äidinkielellään. Viittomakieliset vatsan ultraäänitutkimuksen asiakasohjeet helpottavat viittomakielistä asiakasta hahmottamaan tutkimuksen kulun ja siihen liittyvät valmistelut. Mikäli asiakas on ensimmäistä kertaa menossa tutkimukseen tai viemässä lastaan siihen, on varmasti mukava saada ohjeet omalla kielellään. Produktini on käyttökelpoinen myös ammattitulkeille, sillä he voivat hyödyntää käännöksen terminologiaa.

Raportin kirjoittamiseen minulla oli verrattain vähän aikaa, sillä keskityin koko syyslukukauden ja alkutalven käännökseni tekemiseen. Periaatteenani oli työstää käännöksestä mahdollisimman hyvä, sillä se oli opinnäytetyöni tärkein osa. Raportissa käytin lähinnä käännöstiedettä ja suomalaista viittomakieltä käsitteleviä teoksia, koska havainnoin käännösprosessiani opinnäytetyöpäiväkirjan pohjalta peilaten prosessia olemassa olevaan teoriaan. Raportissa käsittelin kahta tutkimuskysymystä. Tutkimuskysymyksiä miettiessä huomasin, kuinka suppeaa kirjallisuutta on viittomakielialalla ja varsinkin viittomakielen kääntämiseen liittyen. Tämä hankaloitti kysymysten käsittelyä, sillä välillä minusta tuntui, etten saanut tarpeeksi teoriaa pohjaamaan tuloksiani. Minulla oli muutama tutkimuskysymys liittyen pragmaattisiin adaptaatioihin, mutta en voinut käsitellä aihetta uskottavasti, koska en löytänyt tarpeeksi teoreettista pohjaa sille. Näin ollen liitin pragmaattisten adaptaatioiden käsittelyn osaksi ensimmäistä tutkimuskysymystäni.

Suunnitellun aikataulun venyminen produktin osalta johtui monesta syystä. Suurimpana vaikuttajana oli ohjaajan aikataulu, jonka takia produktin valmistuminen tavoitteeseen mennessä ei onnistunut, vaan venyi useita viikkoja. Toisaalta pidän sitä hyvänä asiana, sillä mielestäni käänнос on nyt paljon parempi ja tavoitteitani vastaavampi kuin joulutammikuussa tekemäni käännosversiot. Sain enemmän aikaa työstää produktia, ja myös palautteiden huomioimiseen ja käännoksen muokkaamiseen niiden pohjalta riitti aikaa.

Toiminnallisen osuuden produkti tulee internetiin julkisesti saataville myöhemmin syksyllä 2015, ja todennäköisesti saan siitä palautetta viittomakielisiltä. Lehtorit mainitsivat etukäteen, että kritiikkiä voi tulla, mutta sitä ei kannata ottaa henkilökohtaisesti, eikä liian vakavasti. Ajattelen, että mahdolliset kommentit koskevat käännöstäni eivätkä minua itseäni. Työstä on hyvä saada palautetta, jotta voin kehittää itseäni mahdollisia tulevia käännöstitä varten.

Käännökseni on ensimmäinen laatuaan Kainuun soten sivuilla. Koska viitoin asiakasohjeet itse, mahdolliset tulevat käännökset tulee viittomaan luultavasti toinen henkilö. Mietin aiheuttaako sekavuutta tai hämmennystä, jos viittoja on aina eri henkilö. Esimerkiksi kaikki Kelan sivuilla olevat viittomakieliset tekstit viittoo sama henkilö. Tätä aihetta voisi tulevaisuudessa kehittää ja tutkia esimerkiksi kyselytutkimuksella.

LÄHTEET

Hietanen, Kaarina 2005. Virallinen kääntäjä paljon vartijana. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis.

Hytönen, Niina 2006. Käännösteorioiden kirjo kääntäjän työvälineeksi. Teoksessa Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.) 2006. Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 66-83.

Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi 2006. Käsitteet haltuun. Teoksessa Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.) 2006. Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 17-25.

Ingo, Rune 1990. Lähtökielestä kohdekieleen. Johdatusta käännöstieteeseen. Juva: WSOY.

Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Jantunen, Tommi 2009. Tavu ja lause. Tutkimuksia kahden sekventiaalisen perusyksikön olemuksesta suomalaisessa viittomakielessä. Viitattu 23.2.2015 <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/20009/9789513935498.pdf?sequence=1>

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän palvelut 2013. Terveyspalvelut. Sairaanhoidon tukipalvelut. Radiologia. Viitattu 18.3.2015 <http://sote.kainuu.fi/radiologia>

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän palvelut 2015. Viitattu 20.2.2015 <http://sote.kainuu.fi/radiologia>

Kirjoittajan abc-kortti 2005. Tekstin huolto. Viitattu 28.3.2015 http://webcgi.oulu.fi/oykk/abc/tekstinhuolto/hyva_asiatyyli/

Kotimaisten kielten keskus 2014. Viitattu 26.3.2015 <http://www.kotus.fi/murteet#Suomenviittomakieltenmurteet>

Kuurojen Liitto ry 2015a. Viittomakieliset. Viitattu 19.3.2015 <http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/Viittomakieliset/>

Kuurojen Liitto ry 2015b. Viittomakieli. Viitattu 19.3.2015 <http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/Viittomakieli/>

Oikeusministeriö 2008. Valtioneuvoston kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2006. Viitattu 10.3.2015 <http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1198084778540/Files/vimir.pdf>

Oikeusministeriö 2013. Valtioneuvoston kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2013. Viitattu 10.3.2015 http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1371116573213/Files/Vn_kielikertomus_2013_suomi.pdf

- Oikeusministeriö 2014. Ajankohtaista. Erillinen viittomakielilaki edistäisi viittomakielisten oikeuksia. Viitattu 12.3.2015
<http://oikeusministerio.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2014/09/erillinenviittomakiellakiedistaisiviittomakielistenoikeuksia.html>
- Piehl, Aino & Vihonen Inkaliisa 2006. Käännetäänkö tekstisi, tulkataanko puheenvuorosi? 3. painos. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Pekkanen, Hilikka 2006. Kaunokirjallinen käänös. Kirjailijan ja kääntäjän duetto. Teoksessa Tommola, Jorma (toim.) 2006. Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälleinä. Turun yliopisto. Kääntämisen ja tulkkauksen keskuksen julkaisuja, 83-93.
- Reiss, Katharina & Vermeer, Hans J. 1986. Mitä kääntäminen on. Teoriaa ja käytäntöä. Lyhentäen suom. Pauli Roinila. Helsinki: Gaudeamus.
- Rissanen, Terhi 2000. Suomalaisen viittomakielen lauseoppia. Teoksessa Malm, Anja (toim.) 2000. Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 147-167.
- Roslöf, Raija & Veitonen, Ulla 2006. Suomalaisen viittomakielen kääntäminen ja käänösteoriat. Teoksessa Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi (toim.) 2006. Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 108-120.
- Saksa, Silja 2004. Baabelin perilliset. Kääntäjien ja kääntämisen historiaa. Jyväskylä: Atena kustannus Oy.
- Savolainen, Leena 2000. Viittomakielten erilaiset muistiinmerkitsemistavat. Teoksessa Malm, Anja (toim.) 2000. Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 189-200.
- Shuttleworth, Mark & Cowie, Moira 1997. Dictionary of translation studies. Manchester: St. Jerome.
- Suomen perustuslaki 731/1999.
- Suomen radiologiyhdistys 2004. Viitattu 24.2.2015 <http://www.sry.fi/index.php?3>
- Suomisanakirja 2015. Sivistyssanakirja. Viitattu 19.3.2015
<http://www.suomisanakirja.fi/semanttinen>
- Talvikallio, Eeva 2014. Arvo vailla hintaa? Tutkimus opiskelijoiden tekemän palkattoman käänöstyön motiiveista ja suhteesta käänösalan ammattietiikkaan. Kieli-, käänös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Tiittula, Liisa 2015. Johdatusta kääntämiseen ja käänöstieteeseen. Helsinki. Viitattu 24.3.2015 <http://www.helsinki.fi/saksa/johdatustakaantamiseen/saksa-johdatustakaantamiseen.pdf>
- Tommola, Jorma 2006. Muoto ja merkitys kääntämisessä ja tulkkauksessa. Teoksessa Tommola, Jorma (toim.) 2006. Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälleinä. Turun yliopisto. Kääntämisen ja tulkkauksen keskuksen julkaisuja, 9-12.

Vehmas-Lehto, Inkeri 2002. Kopiointia vai kommunikointia. Johdatus käännösteoriaan. 3. painos. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Vilkkä, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.-2. painos. Helsinki: Tammi.

Vivolin-Karén, Riitta 2010. "Pidättehän huolta, että se on ymmärrettävää viittomakieltä." Lukijan näkökulma viittomakielisiin verkkoteksteihin. Kielten laitos. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Yle Uutiset 2014. Viitattu 24.2.2015

http://yle.fi/uutiset/suomi_ratifioi_ykn_vammaissopimuksen_taman_hallituksen_aikan/7038514

Yle Uutiset 2015. Viitattu 16.3.2015

http://yle.fi/uutiset/eduskunta_hyvakysi_viittomakielilain/7863955

YK-liitto 2012. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. Viitattu 20.3.2015

http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/ykn_vammaissopimus_uudistettu_painos_2012.pdf

LIITTEET

Liite 1: Vatsan ultraäänitutkimuksen asiakasohjeet

Kainuun sosiaali- ja
terveydenhuollon kuntayhtymä
Radiologia

Asiakasohje

Laadittu 4.11.2003

Päivitetty 5.3.2014

Koko vatsan ultraääni (JN3AE)

Ajanvaraus _____, klo _____

Tutkimuspaikka (rastitettu paikka)

- Kainuun keskussairaalan radiologian osastolla
 _____ terveysaseman radiologian osastolla

Ilmoittautukaa suoraan radiologian osaston toimistossa. Ilmoittautumisen yhteydessä esittäkää Kela-kortti tai muu virallinen henkilöllisyystodistus. Korut ja arvoesineet pyydämme jättämään kotiin.

Tutkimukseen valmistautuminen

- Olkaa syömättä 4 tuntia ennen tutkimusta
- Virtsarakon on oltava täysi tutkimukseen tullessa.
Voitte juoda vettä 0.5 litraa ½ tuntia ennen tutkimusta
Mikäli teillä on virtsakatetri, se on suljettava 4 tuntia ennen tutkimusta
- Päivittäiset lääkärin määräämät lääkkeet saatte ottaa

Tutkimuksen kulku

Ultraäänitutkimus on kivuton ja nopea, eikä siinä käytetä röntgensäteitä. Tutkittavalle alueelle levitetään iholle väliaineeksi geeliä ja tutkittavan kohteen päällä liikutellaan ultraäänianturia. Tutkittavasta kohteesta välittyy tieto kaikuluotausperisatteella.

Jälkitoimenpiteet

Tutkimuksen jälkeen saatte syödä ja käydä WC:ssä vasta mahdollisten virtsalaboratiokokeiden jälkeen (jos virtsakatetri on ollut kiinni, sen saa aukaista). Tutkimustulokset saatte lähettävästä yksiköstä sovittuna aikana, vastaanotto- tai soittoaika.

Yhteystiedot

Jos varattu aika ei teille sovi, ottakaa yhteys lähettävään yksikköön _____
puh. _____

Perumattomasta ajasta peritään 36,20 €. Peruminen on tehtävä viimeistään edellisenä päivänä klo12 mennessä lähettävään yksikköön.

Tutkimukseen liittyvissä asioissa ottakaa yhteyttä radiologian osastolle

Liite 2: Vatsan ultraäänitutkimuksen potilasohjeet lapselle

Ajanvaraus

_____._____.20_____, klo ____:____

Tutkimuspaikka (rastitettu paikka)

Kainuun keskussairaalan radiologian osastolla

_____ terveysaseman radiologian osastolla

Ilmoittautukaa suoraan radiologian osaston toimistossa. Ilmoittautumisen yhteydessä esittäkää Kela-kortti tai muu virallinen henkilöllisyystodistus.

Tutkimukseen valmistautuminen

- **Koko vatsan, alavatsan ja virtsateiden** ultraäänitutkimuksessa on lapsen virtsarakon oltava mahdollisuuksien mukaan täynnä. Lapsi voi juoda vettä ½ tuntia ennen tutkimusta.
(vauvan ja pikkulapsen tutkimus voidaan tehdä valmisteluitta)
- **Koko vatsan** (virtsarakko mahdollisuuksien mukaan täynnä) ja **ylävatsan** (virtsarakko saa olla tyhjä) **ultraäänitutkimusta** varten tulee kouluikäisen lapsen olla **syömättä 4 tunnin ajan**
- **Munuaisten ja virtsateiden** ultraäänitutkimuksissa ei tarvitse olla syömättä (virtsarakko mahdollisuuksien mukaan täynnä)
- Purukumin pureskelu on kielletty 4 tunnin ajan ennen tutkimusta (purukumi lisää vatsaan ilmaa ja tällöin näkyvyys vatsan alueelle huononee)

Tutkimuksen kulku

Ultraäänitutkimus on kivuton ja nopea, eikä siinä käytetä röntgensäteitä. Tutkittavalle alueelle levitetään iholle väliaineeksi geeliä ja tutkittavan kohteen päällä liikutellaan ultraäänianturia. Tutkittavasta kohteesta välittyy tieto kaiku-luotausperiaatteella.

Jälkitoimenpiteet

Tutkimuksen jälkeen saa syödä, juoda ja käydä WC:ssä. Tutkimustulokset saatte lähettävästä yksiköstä sovittuna aikana, vastaanotto- tai soittoaika.

Liite 3: Glossit

VATSA+ULTRA+TUTKIMUS /

TUTKIMUS+PAIKKA /

r-a-d-i-o-l-o-g-i-a OSASTO TOIMISTO ILMOITTAUTUA OS-2 / SAMAA-
AIKAAN OMA KELA+KORTTI TAI MUU VIRALLINEN HENKILÖ+TODISTUS
ANTAA / ME PYYTÄÄ SINÄ OMA KORVAKORU KAULAKORU MUU
ARVOESINE KOTIIN JÄÄ /

TUTKIMUS VALMISTAUTUA /

1. TUTKIMUS ENNEN 4 TUNTI AIKA PAASTO SYÖDÄ EI-SAA / 2.
VIRTSA+RAKKO TÄYSI PITÄÄ / PUOLI-TUNTI ENNEN TUTKIMUS JUODA
EI-MITÄÄN / JOS VIRTSA+KATETRI k-a-t-e-t-r-i OMISTAA KATETRI 4 TUNTI
ENNEN TUTKIMUS SULKEA / 3. JOS LÄÄKÄRI MÄÄRÄTÄ SÄÄNNÖLLINEN
JOKA-PÄIVÄ LÄÄKE OTTAA LÄÄKE OTTAA LUPA /

TUTKIMUKSEN KULKU /

ULTRAÄÄNI+TUTKIMUS NOPEA KIPU EI-MITÄÄN / TUTKIMUS OS-2
RÖNTGEN+SÄDE KÄYTTÄÄ EI / TUTKIMUS+ALUE VATSA
ULTRAÄÄNI+LAITE LIIKUTTAA / VATSA ULTRAÄÄNI+KUVA TIETOKONE
HEIJASTUA NÄHDÄ /

TUTKIMUS JÄLKEEN /

JOS TUTKIMUS JÄLKEEN VIRTSA+LABORATORIO+KOE SEN JÄLKEEN
SYÖDÄ WC KÄYDÄ VOI / JOS VIRTSA+KATETRI KIINNI JO OS-2 LETKU
AUKI VOI / TUTKIMUS+TULOS SAADA KUINKA? / AIEMMIN LÄHETE SAADA
SAMA PAIKKA TULOS SAADA SOITTAI TAI VIERAILLA /

YHTEYSTIETO /

JOS TUTKIMUS AIKA EI-SOPIA PERUA VIIMEINEN TUTKIMUS EDELLINEN
PÄIVÄ KELLO 12 MENNESSÄ / YHTEYS PAIKKA AIEMMIN LÄHETE SAADA
JO / JOS AIKA EI-PERU MAKSAA 36 EURO 20 SENTTI / TUTKIMUS LIITTYÄ
ASIA YHTEYS r-a-d-i-o-l-o-g-i-a OSASTO OS-2 /

LAPSI OMA ULTRAÄÄNITUTKIMUS VALMISTAUTUMINEN /

VIRTSA+RAKKO PAKKO YRITTÄÄ TÄYSI JOS 1. KOKO VATSA 2. ALA-VATSA 3. VIRTSA+TIE 4. MUNUAINEN TUTKIMUS / PUOLI-TUNTI ENNEN TUTKIMUS VETTÄ JUODA VOI / VAUVA PIENI+LAPSI TUTKIMUS VALMISTAUTUA EI-TARVITSE / JOS YLÄ-VATSA ULTRAÄÄNI+TUTKIMUS VIRTSA+RAKKO TYHJÄ OLLA-LUPA / KOULU+IKÄ LAPSI KOKO VATSA TAI YLÄ-VATSA ULTRAÄÄNITUTKIMUS TUTKIMUS ENNEN 4 TUNTI AIKA PAASTO SYÖDÄ EI-SAA / TUTKIMUS ENNEN PURUKUMI PURESKELLA EI-SAA / SYY PURESKELU ILMA VATSA TURVOTA / SEURAUS ULTRAÄÄNI+KUVA MUUTTUA HUONO EPÄTARKKA //